

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 55. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius02val-shoot-idm139771562425712/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Fortale

til

Biblia/ Det er den gantske Hellige
Scrifft/ vdsæt paa Danske.

Prentit i Københaffn/
aff Ludowich Dies
M. D. L.

Sortalen.

4c **D**En almæctigste Gud haaffuer fra verdens begyndelse
 vdaff sin store naade oc miskundhed beuist menni-
 skens Slect en offuermaadig stor velgerning/ I det
 5 hand haaffuer obenbaret sig met klar Køst oc sant vidnesbyrd
 vdi sit ord/ Huor vdi hand vil oc saa beendis for en Gud/ oc
 lade vdrobe sine merckelige gerninger/ oc hand vil at mand
 skal der vdi kende hans Søn vor Herre Iesum Christum met
 sin ære oc Herlighed. Ja hand vil der vdi giffue tilkende den
 10 rette vey til den euige Salighed/ som den hellige Dauid siger:
 Dit Ord er it Liusf saar mine sødder etc. Vdi huilcken Psalme Psal. 119.
 hand beder stitelige/ at hand maate beuaris i Guds ord/ oc
 hand loffuer det storlige/ ath mand der ved fand læriss/ rørisf/
 regeris/ trøstis/ frelsis fra synden oc salig gøris/ huilket hand
 15 och saa giffuer rigelige til kende i den nittende Psalme.
 Derfaare priser Dauid den Mand/ och siger hannem salig
 ath vere/ som haaffuer sin lyst i Herrens Lou/ oc offuertender
 hans Lou dag oc nat. Ja derfaare befaler Gud self at hans Psal. 1.
 Lou skal beseglis vdi hans Disciplet/ och hand foruifer alle Eia. 8.
 20 hen til Louen oc til vidnesbyrdet hoss Esaiam Prophete/ och
 necter Guds ords Foractere morgen Liuset/ ath hand der met
 vil giffue til kende/ ath ingen fand begribe eller forstaa hans
 vilie vden ved ordet/ oc at alle menniske vden ordet bliffue i
 25 vankundigheds mørckhed/ ind til de stuidis ned houitfolds til
 heluede.
 Vdi den femte Mose bog giffuis tilkende/ at Gud vil at Deut. 4.
 der skal inted leggis til hans ord/ och ey heller fratagis/ huilket
 er en fast grund och beuisning/ at Guds ord er aldelis nød-
 tørtigt til Salighed/ Oc at den Hellig Mand der ved indleder
 30 Menniskens vdi al sandhed. Thi det er sant/ nytteligt oc nock
 saa at mand haaffuer icke Menniskens decret behoff met oc offe-
 uer Guds ord/ thi det vaare mørckets offuer Liuset. * At Guds
 ord i det Ny och Gamle Testamente er nock til Salighed/
 beuifer Christus hoss Lucam der som hand saa siger: De haaffue Luc. 16.

- can. 5. Mose och Propheterne/ høre sig dem/ Oc hoss Johannem:
Kandsager Scrifften/ efterdi at i acte eder at faa der vdi det
Gal. 1. euisge lifff. Oc den hellige Paulus siger: Huo som predicker it
Auguf. andet Euangelium/ bliffue sig forbandet. Och Augustinus
fermo 119. siger: Huo som giffuer andre Scriffter maect eller hellige acter 5
de tempore. vden dem/ som den hellige Kircke haffuer vedtaget/ være sig
forbandet.
- Ioan. 17. Guds ords sandhed beuifis i Christi høn/ hoss Johannem
der som hand siger: Dit ord er sandhed. Oc vdi S. Hansis
1. Ioan. 2. Epiftel. Det Gamle oc Ny bud er sant/ Oc det fande Luff 10
Nume. 23. fkinner nu. Mose scriffuer i den ferde bog/ Gud er icke som
in de uerb. Menniften ath hand fand liue. Oc Augustinus siger: Mine
Dni Ecclie. Brødre ieg beder eder/ giffuer act paa den hellige Scrifft/ om
Math. Ser- den haffuer bedraget nogen/ eller sagt noget och det er ander-
mo 20. lunde fteet/ Det vil viffelige faa ftee til enden/ som der vdi 15
Ad B. Hiero. fadelig at tro noget at vere løgn i de hellige Bøger/ det er
Epiftola 8. at de som haffue fcreffuit fame Bøger ffulde haffue liuet
noget i deris bøger.
- Den hellige Scrifftis nødtørtighed giffuis klarlige nock til- 20
Ebre. 11. fende vdi dette ene ftycke/ at Troen som alene gør Menniften
faling/ foruden huilcken det er umueligt at reetis Gud/ fand
ingen anden fted findis eller hentis/ end aff Guds ord/ end aff
Ro. 10. den hellige Scrifft/ Som S. Pouel siger: Troen er aff hørelfen/
oc hørelfen er ved Guds ord. 25
- Ro. 15. Om den hellige Scrifftis nytte oc gaffn scriffuer S. Pouel
til de Romere. Huad der er fcreffuit/ det er fcreffuit til vor
2. Timo. 3. lærdom/ Oc i det andet Sendebreff til Timotheum/ Al den
Scrifft som er offuen ned kommen fra Himmelen/ er nyttelig
til at lære/ at formane/ at ftraffe. 30
- Augufinus Sandelige efterdi at allenifte den hellige Scrifft/ som kal-
lib. 2. de doct. dis Canonica fcriptura vdi det gamle och ny Teftamente be-
Christi. cap. 8. griber vdi sig al den lærdom/ som er om Gud/ vere sig Louens
Hiero. in eller Euangelij lærdom/ da bør den at ffillies fra de bøger/
Epiftola præfixa Pro- som den hellige Chriftelige Kircke falder Apocriphos/ det er
uerb. Salo- ellers nyttelige bøger som findis i Bibelen/ til folkis op-
monis.

byggeise/ alligevel at mand kan icke aff dem beuise oc forsuare
 vor Saligheds lærdom/ som aff de andre/ om huilcke Christus
 taler hof Lucam saa sigendis: Det er behoff at alle de ting Luc. ult.
 skulle fuldkommis som staa screffne i Mose Lou/ i Propheter
 oc Psalmer om mig. Oc den hellige Petrus taler om Pro- 2. Pet. 1.
 pheterens bøger/ oc siger: Prophetier komme icke aff Mennis-
 stens villie/ Men de hellige Guds Menniske talede som de
 vaare tiltuungde aff den Hellig Mand. Oc den hellige Augusti- August. lib
 nus siger: Lader oss vige oc samtycke vdi den hellige scriff- 1. de pecca-
 10 myndighed/ som icke kand bedrage oc ey heller bedragis/ oc torum me-
 atter igen/ Jeg acter inted at vere bedre/ renere oc gudeligere ritus et ra-
 screffuit end al den Scrift som den hellige almindelige christe- misa. ca. 22
 lige Kircke holder vnder det gamle Testamentis naffn. Thi De utilitate
 12 47 huad der er vdi same Scrift/ det er || saa høyt oc saa gud- credendi ad
 15 dommeligt/ at det er aldelis Sandhed/ oc aldermest besticker Honoratum.
 til at verquege oc forny menniskens hwi oc sind/ at huer kand
 opøse der aff saa meget som hannem kand nock vere/ der som
 hand ellers giffuer sig til at opøse gudstryctelige/ oc som den
 sande Religion vdkressuer.
 20 Der faare bør alle Christne menniske/ met aller størst ære
 oc verdighed at anneme oc lære den hellige Scrift/ vdi de
 rette gamle oc ny Testamentis Canoniske bøger/ Oc holde
 dem icke aleniste at vere nock for en lærdom/ men oc saa nytte-
 lige och allermest nødtørtige til at kende Gud oc Guds Søn
 25 rettelige oc til den euige Salighed.
 Men om den hellige Scriffis rette forstand/ effterdi at
 Christus selff oplod Disciplernis sind/ at de kunde forstaa scriff- Luc. 24
 terne/ bør alle Christne det oc saa at vide/ at den hellige
 Scriffis vbleggelse er icke bunden til nogen mact/ sted eller
 30 tid/ Men er en Guds gaffue som nedkommer fra Liusens Luce. 31.
 fader/ som giffuer alle rundelige/ oc giffuer sin Lou vdi dertis Heb. 8.
 sind at de skulle alle vere lærde/ icke aff nogen tiltuongen v-
 leggelse aff mennisken/ men aff Guds besynderlig naade oc Ioan. 6.
 gaffue/ Thi end dog mand lærer den sande lærdom om Gud
 35 aff det mundeligt ord/ ved same ords tienste oc predickes/ som
 der staa screffuit i Psalmen/ Din talis forklarung opluser oc Psal. 119.

giffuer de vng forstand/ det steer aff Teptens mening i Scriff-
ten/ effter som det der gaar saare oc følger effter i same Tept/
suarer lige til same Sentenz oc mening/ effter Troens rette
Snore/ dog er det Saderen som inden til drager ved aanden/
Ioan. 6. Som Iohannes scriffuer/ Ingen kommer til mig/ vden min 5
Sader drager hannem.

Oc den Hellig Aand er alene Meesteren oc den aller beste
Scriffstens vbleggere oc forklarere/ som Iohannes siger en
Ioan. 14. anden sted/ Den hellig Aand skal lære eder al ting/ oc hand
skal ihu skiude eder alt det som ieg haffuer sagt eder. Thi lige 10
som Guds Søn framsfødte det hellige Euangelij vøst aff sin
euige Saders Stød/ saa er oc saa Euangelij forstand oc me-
ning langt offuer vort skel oc Fornuist/ Oc det hellige Ords
forstand er nedkommen fra Himmelen.

Derfaare skulle vi altid bede Gud der om/ at hand vil 15
oplade oc obenbare oss Scriffstens rette forstand oc mening/
Eia. 119. Giff mig forstand (siger Dauid) at ieg kand lære dine bud/ oc
Eia. 8. at hand vil befegele Louen i sine Discipler/ som alle Historier
i alle tider bære vidne om hannem/ at hand haffuer saa giørt/
Fra den første Seth Abels broder oc ind til denne tid/ ved 20
alle Propheter oc Discipler som haffde den gaffue til at vd-
legge Scrifften/ ved huilcken hand vilde obenbare sig/ oc lade
forklare sin Søns ære. Thi denne er Scriffstens besynderlig

Super Ioan. mening/ at forklare Guds Søns ære. Som Augustinus siger:
Tracta. 9. Læss alle Propheters bøger/ forstaa du icke Christum der 25
vdi/ huad finder du der da/ som icke er vsmagende oc end
daarligt til met. forstaa du Christum der vdi/ da smager det
icke aleniste/ som du læss/ men oc saa gør dig drucken. Oc

Ioan. 5. Christus siger self: Scriffterne bære vidne om mig. Huo som
icke effterfølge denne Troens rette Snore/ de forstaa icke vel 30
den hellige Scrifft/ men vdsøse oc lære idel Ketteri/ oc falsk
lærdom til at gribe oc fange fattige Siæle met. Derfaare
paaminder Augustinus oss ret/ der som hand siger en anden
Super Ioan. sted/ Mine aller kærteste oss bør varlige at høre disse ting/
Tracta. 18. effterdi at vi ere ekon børn til at forstaa dem/ oc handele dem 35
met it gudfryctigt hierte oc met skeluelse oc beuelse.

Der som wi beholde denne hellige regel at wi kunde forstaa
 noget i Scrifften effter Troen/ som wi ere indlærde vdi/ da
 kunde wi oc saa glede off der ved lige som ved den rette gode
 mad eller spise/ Men der som noget er wi kunde icke forstaa
 5 effter Troens rette snore/ da skulle wi icke tuile der paa/ men
 holde stille mett vor forstand/ ind til wi lære at forstaa det
 oc saa. Oc atter en anden sted/ Vdi alle hellige bøger bør off
 at beskue/ huilcke de euige ting ere som der giffuis til kende
 vdi. Suad der fram sigis at være gjort/ huad der Propheteris
 10 at komme skulle i framtiden/ Suad der befalis eller paamindis
 at mand skal gøre. Oc en anden sted/ Besynderlige raader
 ieg dig til at læse Apostlernis Scrifft/ Thi vdaß dem skal du
 opuekis til at forstaa Propheterne/ Suor vdi hand giffuer
 klarlige nock tilkende/ at det er den beste oc besynderligste vd-
 15 leggelse paa Scrifften/ at vdlægge den ene sted met den anden/
 oc en ypperlig gaffue at kunde vdryde en mørck oc wforstan-
 delig sted/ ved den som klarere oc forstandeligere er/ som Pro-
 pheternis Scrifft ved Apostoliske Scrifft.

Och effterdi at Christus/ der hand foer op til Himmelen/
 20 gaff Mennisten gaffuer/ som vaare Propheter och Doctores/
 det er Scriffstens vdlæggers oc vdrydere. Suo forstaar icke at
 Scriffstens vdlæggers er Guds gaffue/ som mand bør at bede
 dem om som giffue sig vd faare at haffue samme gaffue/ Saa
 at ingen ligmand tør tage sig faare/ at vdlægge Scrifften/ al-
 25 ligeuel at hand haffuer lærd at læse i Scrifften/ men hannem
 bør at lige som den ædel Mand sagde til Philippum Apostel/
 Suorlunde kand ieg det forstaa/ vden nogets vdlæggers mig
 det? Oc Philippus lagde hannem saa den sted vd i Esaie bog/
 30 Som oc Christus selff vdlagde dem || aff Nazareth en anden
 sted vdi Esaie bog. Ellers maa vel huer selff læse den hellige
 Scrifft vdi sit eget tungemaal/ oc vdi andre tungemaal som
 hand forstaar/ huer tunge kand bekende Gud/ etc. Men vd-
 leggelsen er en Guds besynderlig gaffue/ och it luss som op-
 tendis i deris hjerter som den hellig Aand skencker samme
 35 gaffue/ Thi det er en aff den hellig Aands besynderlige gaffuer/
 som den hellige Paulus opregner til de Corinthher.

Lib. 1. de
gen. ad
Lile. ca. 1.Ad Vohif.
Spit. 1.

Eph. 4.

Act. 8.

Esa. 53.

Luc. 4.

Ista. 61.
Rom. 14.

1. Cor. 12.

Men om de hellige Forfædre oc deris Scrifft oc vbleggelse.
 distligeste om Concilijs oc deris Statuter/ Item om dem som
 vdfette den hellige Scrifft aff it tungemaal paa it andet/ lærer
 oc befaler den hellig Mand oss vdi S. Hansis Sendebress/ der
 som hand saa siger: Prøffuer Aanderne om de ere aff Gud/
 Suor ved Skal mand prøffue dem? ved fundamentet som er
 Guds ord/ der ved Skal mand dømme oc skelne imellem Guld/
 Sølf oc Perler/ oc imellem Træ/ Høe oc Straa. Thi wi
 haffue en Mestere som er Kristus/ oc til hans lærdom/ som
 er sandhed/ som er ren oc ingen kænd bedrage/ skulle wi/ som
 til en ret prøffue steen/ holde alle deris Scriffter/ som wi kalde
 Patres/ Item alle Concilia oc Decretes/ alle Bibelens vdtolkere/
 Huilcket de hellige Patres selff ville haffue/ som det
 kænd oc beuissis vdi deris Scrifft.

Den hellige Augustinus scriffuer saa til S. Hieronimum: 15
 Jeg bekender faar din tierlighed/ at ieg haffuer lært at gøre
 alleniste den hellige Scrifftis bøger den reuerenz oc ære/ at
 ieg tror visselige at ingen af dem som screffue same bøger
 haffue farit vild/ oc der som ieg finder noget i same bøger/
 som icke sunis sant at være/ da tuiler ieg inted paa/ at det
 er ey enten forset aff den som bogen haffuer omscreffuit eller
 oc icke forstaaet aff hannem/ som bogen haffuer vdtolket/ eller
 oc ieg kænd icke forstaa det. Andre som haffue screffuit bøger
 læser ieg saa/ vere sig huor hellige eller lærde de kunde vere/
 at ieg holder det icke for sant at vere for de haffue saa screffuit/ 25
 men for de kunde beuise mig det sant at vere vdaff den hellige
 Scrifft. Jeg tror icke min broder at du haffuer anden mening/
 heller at du holder dine bøger lige ved Propheters oc Apostlers
 bøger/ om huilcke mand maa ingelunde tuile.

Disse oc andre saadane Regele vdi S. Augustini bøger/ 30
 vdi huilcke hand gør skilsmysse imellem den hellige Scrifft oc
 de hellige Sæderis Scrifft/ bør mand vel at mercke oc beuare/
 effterdi at S. Augustinus er en Krone offuer de andre Patres.
 Nu ville wi oc saa høre noget huad de andre holde der om.

Math. S. Hieronimus scriffuer saa offuer Mattheum: Det som 35
 icke haffuer sin myndighed oc beuissning aff den hellige Scrifft/

maa mand saa lettelige foracte som giffue nogen mact. ^{Super Iere.} ^{cap. 9.} Oc
 paa en anden sted/ Man skal huercken efterfølge Foreldernis
 eller de gamles vildfarelse/ men den hellige Scrifftis myndig-
 hed/ oc den mact met huilcken Gud selff lærer.

5 Gregorius scriffuer: Lader oss enten forskuide Menniskens
 ord/ eller oc læse dem met beskedenhed.

Bernhardus scriffuer saa: Jeg vil heller opøse Saligheds
 lærdom aff brønden selff end aff strøme oc becke/ thi huo som
 forlader brønden oc søger becken/ det er til fare/ at hand ey
 10 ved enden paa becken/ falder i haffuit oc bliffuer borte.

Aff disse vidnesbyrd er det io obenbarligt/ at baade de hel-
 lige Patrum och Conciliorum mact oc myndighed er hellig
 oc stor oc verd at holde vdi heder oc ære/ dog effter som de
 kunde beuise deris scrifft met den hellige Scrifft/ oc icke ellers.

15 Thi mand nødis til at bestaa de hellige Fædre oc de hellige
 Concilier det at de haffue giort den hellige Christelige Kircke
 en vssigelige nytte oc gaffu/ met deris Scrifft/ huor met de
 haffue forsuarit den rette lærdom/ mod alle haande Kæteri
 oc vildfarelse/ Men dog kunde de icke orsagis/ at de haffue ey
 20 somme steds/ screffuit noget til aff deris eget/ vden Guds ord/
 oc ere icke samdirectelige met huer andre/ saa at Gratianus
 in Decretis/ oc Magister Sententiarum lagde dem effter at
 ville forlige dem/ men det vaar dem icke mueligt.

Men dem som vdtolcke Bibelen paa andre tungemaal/ bør ^{1. Thim. 5.}
 25 mand saa langt at betro som de rettelige efterfølge Ebraiske
 oc Gredske tungemaal effter S. Pouils regel/ Prøffuer al
 ting/ oc holber ved det gode/ etc.

Derfaare kand huer lettelige formercke at den hellige Scrifft
 er oc bør at vere vor bekendelsis rette grunduaal/ oc at oss
 30 bør flitelige at læse och lære den/ icke bøye der fra enten til
 den venstre eller høyre side.

Saa er det io nytteligt oc gaat at paaninde oc formane
 den Christne Læsere/ at det er storlige behoff/ at de som ville
 læse oc forstaa den hellige Scrifft/ stulle faar alle ting inder-
 35 lige oc aluorlige bede/ oc nedfalde faar Gud som faar den
 rette Læremestere i denne kunst/ oc begere en hellig oc god

Mand som dem vil opluise/ gøre dem forstandige oc lære dem.
 Ja som vil gøre deris hjerter/ saa meget som mueligt er/ rene
 aff al lastelig besmittelse oc wrenhed/ Oc rolige och stille aff
 den kødelig begerelsis wrolige tilfald och fristelse/ Paa det at
 5 Guds euige || sandheds billede som i den hellige Scrifft er
 malet/ maatte stinne oc liuse der vdi.

Derfaare bør off at føre til den hellige Scrifft pure oc rene
 hjerter/ oc icke drage vore affecter der ind och der mer besmitte
 hende/ men søge først Gud i den hellige Scrifft/ oc lære hans
 10 willie oc forfremme hans ære/ at wi kunde finde vor genløselse
 oc salighed/ oc vor nestis nytte oc gaffn. Det enfoldige Troens
 øye skal icke see til andet/ end til de Himmelske ting.

Oc skal der oc saa vere vdi læseren en induortis brendende
 begerelse oc fierlighed til den hellige Scrifft. Thi det kaaeste-
 15 lige Alenodi/ vil icke aleniste vere elsket/ men vil oc haffue it
 hungriigt oc tørstigt herte som icke seer til andre ting/ Vilt du
 gaa ind i den hellige oc lønlige sted/ saa leg aff dig al hoffmod
 och stolthed. Thi Guds Mand styer oc flyer saadane ting/ och
 20 laget er vijt och herligt/ saa er dog dørrten saare lau oc trang/
 Derfaar maat du alt bøye din stercke oc stinde halff/ oc bukke
 om du vilt at mand skal lade dig ind.

Naar du kommer da ind/ saa holt dig tuctelige oc christe-
 lige/ oc det som bliffuer opladit faar dig oc dig til kende giffuit/
 25 det beholt met stor tuct/ forundrelse oc reuereng/ oc huad dig
 icke til kende giffuis i Scrifften/ det skal du icke aff din for-
 nuffe randsage efter.

Finder du noget i den hellige Scrifft som du icke forstaar/
 eller dig tyckis/ at det er imod huer andet/ da skal du icke giffue
 30 Scrifften nogen skyld eller straff/ men legge det din wforstan-
 dighed til/ oc icke den hellige Scrifft. Tænk at du forstaar det
 icke/ eller oc at det haffuer en anden forstand.

Den rette klarhed oc klare liuss til at opsøge Scriffstens for-
 stand/ kommer der aff/ naar mand icke aleniste giffuer act paa
 35 huad der sigis oc skriffuis/ men om huem oc huo det haffuer
 screffuit eller sagt/ met huilcke ord/ paa huad tid/ vdi huad

mening/ met huilcke vilkaar/ huad faar oc efter gaar. Somt
er skeet oc screffuit/ at wi skulle lige saa gøre/ som der Abra-
ham trode paa Gud oc vaar hannem lydig/ Men somt at wi
skulle det fly oc tage off vare der faare/ som der Dauid tog
Susstruen fra den fromme Dria/ oc loed hannem sla ihjel. 5

Vdi saa maade maa mand viselige och forstunlige vandre
i Scrifften/ och i Troens oc tierligheds liuff/ oc det bruge met
stor aluorlighed i alle ting/ oc bede oc robe til Gud om naade/
at mand ingen tid farer vild eller falder fra scriffstens rette
mening. See til huad tid/ huad person huer stycke hører hen. 10
Dette maa vere nock der om sagt/ huad mand skal holde om
den hellige Scrifft/ oc hendis forstand/ om de hellige fædris
Scrifft/ Concilier oc Scriffstens vdtolkere oc huorlunde mand
kommer til den hellige Scrifft/ oc huorlunde mand skal vandre
der vdi/ Oc end dog at det er meget fuldkommeligere oc flite- 15
ligere tilkænde giffuit aff mange fromme oc lærde mend baade i
fordum tid och nu i vor tid/ dog er det nytteligt at den Christne
Læsere her paamindis huorlunde hand sig skal sticke til at
læse vdi denne Danske Bibel Gud til loff oc sig selff til for-
bedring oc en salig opbyggelse Vor Herre Christus giffue naade 20
effter hans løffte/ at hans Rige funde formeris oc
verden funde bedre sig oc bliffue from.

A M E N.

